

Rzeszów, czerwiec 2025

dr hab. Marian Andrzej Liwo

Były Z-ca Głównego Inspektora Pracy ds. nadzoru i kontroli

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Karola Skorka pt.

„Wybrane aspekty społeczno-administracyjne zastosowania strategii „Zero wypadków” w praktyce”.

Rzeszów 2025 15. 06

przygotowanej pod opieką naukową promotora dr hab. Jerzego Paśnika prof. AFiB Vistula

W wykonaniu uchwały Rady Dyscypliny Nauki o Polityce i Administracji AFiB Vistula z dnia 31 marca 2025 roku powołującej mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim mgr Karola Skorka przekazanej mi do wiadomości pismem Pana Przewodniczącego Rady Dyscypliny Nauki o Polityce i Administracji AFiB Vistula dr hab. Stanisława Stępka prof. AFiB mam zaszczyt i przyjemność przedłożyć recenzję rozprawy doktorskiej pt. *Wybrane aspekty społeczno-administracyjne zastosowania strategii „Zero wypadków” w praktyce* z pozytywną oceną i wnioskiem o podjęcie dalszych czynności w przewodzie doktorskim Pana mgr Karola Skorka, w tym o dopuszczenie doktoranta do publicznej dyskusji nad rozprawą.

Stwierdzam, że w rozumieniu art.186 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U z 2024 r., poz. 1571), recenzowana rozprawa doktorska mgr Karola Skorka:

- stanowi interesującą koncepcję rozwiązania problemu naukowego,
- wskazuje na ogólną wiedzę teoretyczną kandydata do stopnia naukowego doktora w dyscyplinie nauki o polityce i administracji
- wykazuje umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Ocenę tę uzasadniam w sposób następujący;

Wybór tematu, założenia badawcze i metody badań

Doktorant wskazał jako zasadniczy cel pracy przedstawienie istoty i analizy skuteczności strategii „Zero wypadków” jako działania łączącego elementy prawne, administracyjne, zarządzania i politologiczne. Ze względu na fakt, że strategia ta stanowi stosunkowo nową formę działalności w ramach uzupełniającego celu pracy uznał on także za niezbędne wskazanie służbom bezpieczeństwa i higieny pracy celowości wdrażania nowych rozwiązań, które podnoszą na wyższy poziom warunki tego bezpieczeństwa.

Na potrzeby rozprawy doktorskiej Doktorant przyjął za przewodnią tezę, że dokumenty wdrażające strategię „Zero wypadków” stanowią źródło prawa zakładowego nie wskazując jednakże, co byłoby interesujące, o które to rodzaje tych źródeł chodzi, biorąc pod uwagę cztery ich rodzaje.

Uzasadniając natomiast wybór problemów badawczych przyjął, że obecne przepisy prawa pracy są na tyle skuteczne i kompleksowe, że wymagają jedynie zmian powierzchownych. Nie znajduje to jednakże potwierdzenia w regulacjach tego prawa wprowadzających istotne jego zmiany, czy też potrzebie uporządkowania wielu pojęć, które go dotyczą, bądź i w poglądach postulujących celowość wyłączenia z Kodeksu pracy działu dziesiątego i umiejscowienie go w odrębnej ustawie dla nadania szczególnej rangi przepisom o ochronie zdrowia i życia w procesie pracy. Z treści jednak pracy wynika, że Doktorant zauważa niedoskonałości regulacji.

Należy zgodzić się natomiast, że strategia „Zero wypadków” wymaga wielokierunkowych działań obejmujących nie tylko teren zakładu pracy. To bowiem również zadania i problemy, które winny być przedmiotem zainteresowania stanowiących prawo i politykę jego stosowania, czy też i ekonomii, zarządzania jak i władzy wykonawczej, której częścią jest administracja mająca wiele do zrobienia w zakresie zapewnienia skuteczności prawa i jego przestrzegania. Zagrożenia bezpieczeństwa pracy wynikające z różnych przyczyn są bowiem duże. Biorąc natomiast zmienność bezpieczeństwa uzasadniają one potrzebę stałego konsekwentnego przeciwdziałania powstawaniu sytuacji niebezpiecznych powodujących wypadki przy pracy. Jak Doktorant słusznie zauważa pozytywne rezultaty w zakresie poprawy warunków pracy wymagają, aby pracodawcy zrozumieli realność zagrożeń generujących między innymi wypadki przy pracy przeprowadzając rachunek zysków i strat, które to zyski mają miejsce w razie przestrzegania przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy,

a straty, kiedy te przepisy są lekceważone powodując wielokierunkowe negatywne skutki, które ponoszą pracodawcy, poszkodowani i ich rodziny oraz społeczeństwo - państwo. Pracodawcy i pracownicy to bowiem strony stosunku pracy, które stoją po tej samej stronie działań o praworządność w zatrudnieniu.

Podjęty temat przez Doktoranta należy uznać za trudny i budzący wiele kontrowersji np. Czy wypadki przy pracy można w ogóle wyeliminować? Czy też chodzi szczególnie o wypadki o skutkach ciężkich i śmiertelnych w określonych gałęziach gospodarki? Czy jest to szczytny cel czy tylko nierealne oczekiwanie? Stąd też jakiegokolwiek strategia czy idea „Zero wypadków” wpisuje się w europejskie i krajowe działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa i higieny pracy, co podkreśla Doktorant w swojej pracy, to jednak należy zauważyć, że realizacja tej strategii w praktyce budzi wiele wątpliwości. Eksperci bowiem związani z problematyką bezpieczeństwa i higieny pracy podnoszą, że nawet w środowisku pracy spełniającym najwyższe standardy bezpieczeństwa nie można całkowicie wyeliminować ryzyka wypadku. Czynniki bowiem techniczne, organizacyjne i ludzkie oraz różnego rodzaju nieznane dotąd inne zewnętrzne są niekiedy nieprzewidywalne.

Jak także wskazano w pracy, co należy ocenić pozytywnie, strategia „Zero wypadków” stanowi inspirację w kierunku zwiększenia świadomości nie tylko stron w stosunku pracy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, ale i wszystkich podmiotów w niej uczestniczących, które to zwiększenie świadomości ma zasadniczy pozytywny wpływ na wypadki przy pracy poprzez racjonalne podejście do zagrożeń. Podobnie pozytywnie jak wybór tematu prezentują się przyjęte hipotezy i tezy oraz metody badawcze, czy wcześniej wskazane cele. Dla uzasadnienia wyboru problemów badawczych Doktorant zakłada między innymi, że obowiązujące uregulowania prawa pracy tworzą ogólne i zarazem minimalne standardy w zakresie bezpieczeństwa pracy, które ulegają skonkretyzowaniu przez normy prawa zakładowego. Należy zauważyć, że normy ogólne prawa pracy zawarte w ustawach są w szczególności konkretyzowane w przepisach szczegółowych - wykonawczych do ustaw. Ich dostosowanie do potrzeb określonego zakładu w wewnętrznych źródłach zakładowych (co do których są spory czy są one przypisami prawa czy też tylko postanowieniami o charakterze wewnętrznym dostosowującymi do potrzeb zakładu określone prawa i obowiązki) musi uwzględniać hierarchię źródeł.

Zasadnie Doktorant także wskazuje w jednej z tez, że produkcja indywidualna zmierzająca do dostarczania odbiorcy produktu o wysokiej jakości jest powiązana z przestrzeganiem norm oraz bezpieczeństwa, których poszanowanie może utrudniać system pracy, konkurencja itp.

Rozbudowując zakres badań Doktorant uznaje za celowe wskazanie ustalenia kształtowania się w historycznym ujęciu rozwoju regulacji prawnych związanych z bezpieczeństwem higieną pracy oraz skuteczność tych regulacji wobec wypadków przy pracy, czy też wobec strategii „Zero wypadków” na tle też stosunku pracowników i związków zawodowych do tej strategii i rezultatów, które ona może przynieść. Jest to jego zdaniem niezbędne wobec aktualnego stanu badań tej strategii i dla ustalenia jak sobie także radzą z tą strategią wielkie przedsiębiorstwa, w tym należące do kapitału zagranicznego. Takie ujęcie pytań badawczych i hipotezy nie budzi zastrzeżeń, jest bowiem racjonalne i adekwatne do podjętego tematu i gałęzi prawa z którą się wiąże. To jest prawa administracyjnego i prawa pracy, zarządzania i politologii oraz ekonomii.

Poprawnie prezentują się również zastosowane przez Autora pracy metody badawcze. Na płaszczyźnie historycznej opracowanie obejmuje przedstawienie genezy rozwoju regulacji prawnych w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, a na empirycznej poszkodowanych w pracy w wyniku wypadków ze zwróceniem uwagi na efekty kontroli i nadzoru nad warunkami pracy ze strony Państwowej Inspekcji Pracy i innych podmiotów. W zakresie politologicznym poprawnie wykorzystany został też sondaż diagnostyczny w ujęciu ilościowym, metody decyzyjnej i analizy instytucjonalno-prawnej.

Ponadto racjonalnie wykorzystane zostały niezbędne dane statystyczne z wypadków przy pracy w latach 1990-2020, co pozwoliło na odniesienie ich do transformacji ustrojowej w Polsce. Skonfrontowano również między innymi dane dotyczące wypadków w PZL w Świdniku w latach 2010-2019 obejmujące okres przed i po wdrożeniu strategii „Zero wypadków”.

Struktura pracy, elementy formalne.

Struktura pracy doktorskiej mgr Karola Skorka składa się z pięciu rozdziałów oraz wstępu i zakończenia. Wstęp wskazuje na cel pracy, hipotezy „robocze” i metody badawcze, które zostały omówione w recenzji powyżej.

Rozdział pierwszy zawiera ogólne informacje o genezie i rozwoju wybranych regulacji prawnych dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy, genezie, charakterze prawnym, przedmiocie i istocie strategii „Zero wypadków”, organach właściwych w sprawach wypadków przy pracy i ich roli w strategii oraz relacji strategii „Zero wypadków” z metodami badania tych wypadków.

Rozdział drugi zatytułowany „*Geneza, charakter prawny, przedmiot i istota strategii „Zero wypadków”*” oprócz uwag ogólnych obejmuje problematykę z zakresu przedmiotowego

i podmiotowego strategii „Zero wypadków”, prawnych uwarunkowań tej strategii i ujęcia jej w ramach strategii Unii Europejskiej dotyczącej bezpieczeństwa higieny pracy na lata 2025-2027.

Rozdział trzeci noszący tytuł „*Organy właściwe w sprawach wypadków przy pracy i ich rola w strategii „Zero wypadków”*” wskazuje na pomocniczą rolę podmiotów nadzorujących i kontrolnych w zakresie wdrażania omawianej strategii ze wskazaniem ich uprawnień.

W rozdziale czwartym pod tytułem „*Naukowe metody badania wypadków przy pracy*” wymienione zostały metody badawcze ze wskazaniem przy tym na procedury powypadkowe, wypadki w drodze do pracy lub z pracy. Dokonano przy tym analizy krajowej skuteczności rozwiązań w przedmiocie ograniczania wypadków przy pracy w latach 1990-2020.

Ostatni piąty rozdział pracy zatytułowany „Strategia „Zero wypadków” w praktyce w wybranych zakładach pracy” zawiera prezentacje analityczne i praktyczne procedur zastosowanych w Pass Sp. z o.o. w PZL Świdnik S. A. odnoszące się także do praktycznego zastosowania metody analizy przyczyn źródłowych (RCA) na przykładzie tego zakładu.

W rozdziale tym dokonano również analizy działalności PZL Świdnik w zakresie problemów instytucyjno-badawczych w aspekcie bezpieczeństwa. Poruszono przy tym problematykę szkoleń związanych z bezpieczeństwem i ich wpływu na świadomość prawną zatrudnionych.

Zakończenie pracy dokonuje podsumowania przemyśleń, które Doktorant uznaje za najbardziej istotne. Stanowi ono nawiązanie do celu pracy, założeń badawczych oraz ich wyników.

Dokonując oceny rozdziałów pracy zauważyć należy ich racjonalne powiązanie. Uwzględniają one bowiem podjęty temat ze wskazaniem podstaw prawnych, przyjętej metodologii, dokonanych analiz i stwierdzeń w różnych kryteriach odniesienia, a w szczególności w problematyce wypadkowej.

Należy przy tym stwierdzić, że praca koresponduje z założeniami pisania opracowań z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy i analizy wypadków przy pracy wskazywanymi w literaturze przedmiotu (zob. m. in. M. Krause, Politechnika Śląska; Praca w dziedzinie bezpieczeństwa higieny pracy - analizy wypadków przy pracy i literatura tam powołana., Informator Ochrony Pracy, Kwartalnik Stowarzyszenia Ochrony Pracy Nr 100 2024-2025). Uwzględniono w niej bowiem w szerokim zakresie podstawy teoretyczne analizy wypadków przy pracy, postawy metodologiczne analiz oraz metodykę opracowania tego rodzaju zagadnień.

Ocena merytoryczna

Ocenę tą należy rozpocząć od podkreślenia, że praca zasługuje na ocenę pozytywną. Doktorant wykazał w niej bowiem zdolność do podejmowania i analizy problemów, rozwiązywania wątpliwości, czy prezentowania swojego zdania na tle różnych poglądów w literaturze zajmującej się problematyką bezpieczeństwa, jego zagrożeń oraz i ich skutków.

Dotyczy to również przyjmowania określonych hipotez z zakresu badań, analiz i podsumowania dokonywanych ustaleń z uwzględnieniem zagrożeń i korzyści które z nich wynikają do poprawy warunków pracy i zmniejszenia wypadków przy pracy. Zrealizowane one zostały poprawnie i z dużą determinacją oraz uzasadnione i poparte własnymi przemyśleniami oraz wnioskami. Należy także stwierdzić, że nie zawierają one znaczących niepoprawności. Niewątpliwie strategia „Zero wypadków” jest ambitnym celem, ale również powstaje pytanie czy jest ona również celem realnym? Czy wypadki przy pracy można w ogóle zlikwidować? Czy też założeniem jest tylko wyeliminowania wypadków o skutkach ciężkich i śmiertelnych? Bezpieczeństwo pracy i liczby wypadków przy pracy to działania, jak zauważa Doktorant dla wielu podmiotów, w tym sprawdzian dostosowania procedur bezpieczeństwa w różnych ich ujęciu, po błędy ludzkie. Niezbędne są zatem także instrumenty kontroli i działania nadzorcze oraz edukacja. Szczególna rola w tym przedmiocie przypada Państwowej Inspekcji Pracy, który to szczególny organ został potraktowany przez Doktoranta zbyt ogólnie wśród innych organów nadzoru i kontroli nad warunkami pracy. Strategia „Zero wypadków” to bowiem kluczowy program działania Państwowej Inspekcji Pracy na lata 2025-2027 z założeniem wyeliminowania wypadków o skutkach ciężkich i śmiertelnych poprzez określone działania tej inspekcji. Strategia tego wiodącego organu nadzoru i kontroli jest zatem dużym krokiem w kierunku minimalizacji zagrożeń i zwiększenia świadomości w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy.

Przy wielokierunkowych problemach na tle podjętego tematu, wątpliwości które powoduje strategia „Zero wypadków” warto też podkreślić, że Doktorant zauważa istotne uwarunkowania, które mogą zdecydować o jej skuteczności i wskazuje kierunki działań zarówno dla pracodawców, organów kontroli i nadzoru w różnych ich ujęciach, w tym działania prewencyjne. Stąd też należy pozytywnie ocenić pogląd Doktoranta, że jakakolwiek strategia „Zero wypadków”, to trudne zadanie dla pełnej realizacji, to może ona w sposób istotny wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa w procesie pracy w razie daleko idącego ograniczania wypadków.

Zdaniem recenzenta czas pokaże, czy uda się osiągnąć zero wypadków przynajmniej w niektórych dziedzinach. Pewne jest jednak to, że w wyniku tej strategii bezpieczeństwu w procesie pracy nadany zostanie wreszcie szczególny wymiar.

Szkoda, że w opracowaniu Doktorant pominął przemyslenia i innych wybitnych teoretyków i praktyków prawa pracy, a w szczególności z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, a to: Ryszarda Celebę i jego opracowanie problematyki bezpieczeństwa i higieny pracy w Komentarzu do Kodeksu pracy pod redakcją Tadeusza Zielińskiego z 2000 r., czy Tadeusza Nycza i jego Komentarz do Kodeksu pracy z 2008 roku, w którym zagadnienia bezpieczeństwa i higieny pracy zostały przedstawione w niezwykle starannością i wiedzą przez wymienionych wybitnych znawców tej problematyki. Także i zapoznanie się Doktoranta w wybranych publikacjach autora recenzji pozwoliły na bardziej pogłębione ujęcie niektórych pozycji rozdziałów także z elementami administracyjnymi, prawa pracy, politologicznymi i zarządzania w nawiązaniu do tytułu pracy. Zawarta w nich bowiem różnorodna problematyka dotycząca; rozwoju i dyferencjacji regulacji prawnych w zakresie ochrony życia i zdrowia zatrudnionych w środowisku pracy, potrzeby zmian usytuowania przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, znaczenia tych przepisów dla postępowania administracyjnego określenia przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy i samego bezpieczeństwa dla potrzeb prawa pracy, wątpliwości w zakresie stanu prawnego związanego z działalnością służby bezpieczeństwa i higieny pracy i państwowych organów nadzoru i kontroli na tle między innymi ich wpływu na wypadki przy pracy, bezpieczeństwa i higieny pracy w aspekcie zysku czy straty podmiotów nawiązujących zatrudnienie, problematyki oceny ryzyka zawodowego, egzekwowania obowiązków w postępowaniu administracyjnym od podmiotów nawiązujących stosunki pracy, niepoprawności szkoleń w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, czy też nieracjonalność działań prawodawcy jako jednej z przyczyn niepoprawności prawa (zob.m.in. Księga Jubileuszowa *Prawo i czas* poświęcona prof. dr hab. Adamowi Lityńskiemu, Wyd. Oficyna Humanitas 2020 i pozycje zawarte w Przeglądzie Prawa Publicznego m. in. 2024 nr 1, 2024 nr 6, 2021 nr 7-8, 2022 nr 11, 2019 nr 6, 2017 nr 9, 2015 nr 7-8, 2016 nr 1, Studia z zakresu prawa pracy i polityki społecznej, Uniwersytet Jagielloński 2018.

Należy przy tym zauważyć, że przepisy Kodeksu pracy określiły podmioty w nich występujące nie przypisując im miana organu.

Podsumowanie

Należy podkreślić, że przedstawione uwagi wskazujące na pewne niedopatrzenia mają na celu zachęcenie Doktoranta do podjęcia dalszych rozważań dotyczących tak ważnego problemu bezpieczeństwa i wypadkowości w pracy w oparciu o poszerzoną literaturę, w której można dopatrzeć się nowych treści. W niczym jednak nie zmieniają one pozytywnej oceny pracy, która stanowi dowód, że sprostął on trudnym wymaganiom stawianym pracy naukowej zarówno w zakresie oczekiwań teoretycznych jak i w nawiązaniu do praktyki poprzez realną ocenę stanu prawnego, poglądów doktryny, mającej miejsce praktyki wskazując na determinanty warunkujące poprawę sytuacji.

Henrieta Lizo

